

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 4, No 14, Summer 2024

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN:2981-1201

Journal Homepage:<http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

Research Paper

Analysis and Evaluation of the Role of Small Towns in the Sustainable Development of Regional Settlements (Case Study of Tohid City)

Saeed Maleki: Professor, Department of Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Houshang Moradi * PhD in Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Mohammad faraji Darabkhani: Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Payam Noor University of Tehran, Tehran, Iran.

Received: 2023/07/10 PP 27-42 Accepted: 2023/11/03

Abstract

Rural towns are one of the most successful examples of settlements that have a significant impact on the elimination of regional imbalances and regional inequalities. The purpose of the current research is to investigate and evaluate the role of the small city of Tawheed in the sustainable development of regional settlements. In terms of practical-theoretical purpose, this research is descriptive-analytical in terms of nature and method, and documentary, library, and survey studies have been used. The statistical population of the research has been determined and estimated to be (374) people. To select statistical samples using a simple random sampling method and to analyze data using one-sample T-test and Friedman test with SPSS software and population density analysis (Kernel density) was used using ARC GIS software. The results of the analysis of statistical tests to investigate the effect and role of the small town of Tawheed in the dimensions of the stability of the settlements in the sphere of influence showed that the management dimension has the highest score with (3.34) and the socio-cultural indicators with (2.61) have the lowest score. The findings of the research show a direct and meaningful relationship between the dimensions of development. Finally, the results of the T-Tech test showed that the four studied components with a significance level of less than 0.05 affect the strengthening of Tawheed City in the direction of strengthening regional development. Based on the spatial analysis (population density) carried out, there is a significant relationship between geographical factors such as distance and proximity and the degree of relationship with the city. That is, the villages that are located at a closer distance from the city have a greater relationship with the city, as a result, the population is more concentrated in them and their stability is more, and the opposite is also true. It should be said that small cities, especially surrounding settlements, leave mostly positive and sometimes negative effects on the surrounding areas in various dimensions, which have been discussed in this research.

Keywords: *Small Towns, Sustainable Development, Regional Settlements, towhid city.*

Citation: Maleki, S., Moradi, H., Faraji darabkhani, M. (2024). **Analysis and evaluation of the role of small towns in the sustainable development of regional settlements (Case study of Tohid city).** *Journal of Urban Environmental Planning and Development*, 4(14), 27-42.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI:

Extended Abstract

Introduction

Small towns, as central locations, are most associated with the surrounding rural settlements. In Iran, despite the importance of these cities, small cities are the last priority in national and regional plans. These cities can play the expected roles in the process of sustainable development of a good area within a balanced urban network and based on a hierarchical system. Accordingly, in the process of rural development planning, the strengthening and growth of small towns cannot be ignored. One of the most important efforts is to turn attention to small towns and, in a way, to determine and evaluate them in regional development. The city of Towhid, as the center of the city of Holilan, is located in the northeast of Tawhid province, and in 2005, it was transformed from a village into a city and the municipality of Tawhid was established there. According to the general Census of population and housing in 2016, it has a population of 3728 people. Due to the topographic situation, this city is mostly impassable, narrow and spatial heterogeneity, severe weakness of communication infrastructure including road and telecommunication network, dispersion of villages and a great distance to the center of Ilam province is always faced with unique underdevelopment.

Methodology

The overall purpose of this study is to investigate and assess the role of Tawhid small town in the sustainable development of regional settlements and type of applied research and its method is descriptive-analytical in which survey and documentary methods have been used. The statistical population of this research is the city of Tawhid and the settlements of its sphere of influence have been selected as the sample population of the research. Using Cochran's formula, the sample size is equal to ($N = 374$) and is estimated. The validity of the research variables was obtained by experts and its reliability was obtained by Cronbach's alpha method. t-tests were used to analyze the effective factors in the respondents' perspectives, and Friedman test was used to analyze, measure and rank the effects.

Results and discussion

It should be noted that small towns, especially in relation to peripheral settlements, have

different mainly positive and sometimes negative effects in different dimensions on the peripheral areas. Factors such as increasing the cost of living of citizens of the city and surrounding areas, increasing the price and value of property, meeting the welfare needs of settlements in the sphere of influence, changing the land use of the center and surrounding areas, it has led to a lack of income and sustainable employment. The results show a positive and significant relationship between the role of Tawhid small town in the sustainability of regional settlements. As with a level of significance of 0.000 and 99% confidence; respectively and on average in environmental-physical (3.29), economic (2.82) socio-cultural (2.61), managerial (3.34) indicators have a positive and significant effect on the stability of regional settlements. In general, it can be concluded that all rural areas around the city of Tawhid are completely dependent on this city to meet their needs, in other words, the most obvious function of the city of Tawhid in relation to the settlements of its area of influence is to meet their welfare needs. Therefore, it is necessary for its development to be in the context of proper planning and principled management in order for the sustainable development of a region to have a spatial appearance in it.

Conclusion

The city of Towhid, as the smallest city and the center of the most deprived newly established city of Holilan, has a very high potential for achieving sustainable development of an area affected by its geographical location, as well as being located on the transit route from northwest to south. Accordingly, in this study, the role of Tawhid city as a small city in the sustainable development of peripheral settlements has been investigated. Considering the results that were done in three areas: economic, social-cultural and managerial-environmental and physical, it can be said that the small town of Tawhid, as an intermediary in providing services to its rural sphere of influence, as well as in providing welfare needs and improving medical services, has performed well and has been able to play its role well. Of course, local and provincial planners must, with proper planning, efficient and wise management, adequate injection and proper guidance of development funds, in the short-term, medium-term and long-term plans,

strengthen the positive effects of the small town of Tawhid on the development of settlements in the surrounding area, and mitigate, reduce and

ultimately neutralize its negative effects and instabilities.

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۴، شماره ۱۴، تابستان ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

مقاله پژوهشی

روستا شهرها و نقش آن‌ها در پایداری سکونتگاه‌های پیرامونی (مورد مطالعه: شهر توحید)

سعید ملکی: استاد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

هوشنگ مرادی: دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

محمد فرجی دارابخانی: استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۹ صص ۴۲-۳۷ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۲

چکیده

روستا شهرها، از موفق‌ترین نمونه‌های سکونتگاهی هستند که تأثیر بسزایی در راستای رفع ناموزونی‌های منطقه‌ای و نابرابری‌های ناحیه‌ای دارند. هدف پژوهش حاضر بررسی و سنجش نقش شهر کوچک توحید در توسعه‌ی پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای است، این پژوهش از نظر هدف کاربردی - نظری و به لحاظ ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی و از مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و پیمایشی استفاده گردیده است. جامعه آماری پژوهش برابر با (۳۷۴) نفر تعیین و برآورد شده است. برای انتخاب نمونه‌های آماری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آزمون T تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن با نرم‌افزار SPSS و تحلیل تراکم جمعیتی (Kernel density) از نرم‌افزار ARC GIS استفاده شده است. نتایج تحلیل آزمون‌های آماری جهت بررسی تأثیر و نقش شهر کوچک توحید در ابعاد پایداری سکونتگاه‌های حوزه نفوذ نشان داد که بعد مدیریتی با (۳/۳۴) دارای بالاترین امتیاز و شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی با (۲/۶۱) دارای کمترین امتیاز می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان از ارتباط مستقیم و معنادار بین ابعاد توسعه می‌باشد. در نهایت نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد، مؤلفه‌های چهارگانه مورد مطالعه با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵، بر تقویت شهر توحید در راستای تقویت توسعه ناحیه‌ای اثرگذار می‌باشند. بر اساس تحلیل فضایی (تراکم جمعیتی) به عمل آمده بین عوامل جغرافیایی از قبیل دوری و نزدیکی و میزان رابطه با شهر رابطه‌ی معناداری وجود دارد. یعنی روستاهایی که در فاصله نزدیک‌تری از شهر واقع شده‌اند رابطه بیشتری با شهر داشته در نتیجه تمرکز جمعیت در آن‌ها بیشتر و پایداری آن‌ها بیشتر و برعکس نیز صادق است. باید گفت شهرهای کوچک مخصوصاً در ارتباط با سکونتگاه‌های پیرامونی، تأثیرات عمدتاً مثبت و بعضاً منفی مختلفی را در ابعاد گوناگون بر نواحی پیرامونی بر جای می‌گذارند که در این پژوهش به آن پرداخته شده است.

واژه‌های کلیدی: شهرهای کوچک، پایداری، حوزه‌ی نفوذ، شهر توحید.

استناد: ملکی، سعید؛ مرادی، هوشنگ و فرجی دارابخانی، محمد (۱۴۰۳). روستا شهرها و نقش آن‌ها در پایداری سکونتگاه‌های

پیرامونی (مورد مطالعه: شهر توحید). فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۴(۱۴)، ۳۷-۴۲.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

© نویسندگان

DOI:

مقدمه

شهرهای کوچک به‌عنوان مکان مرکزی، بیشترین روابط را با سکونتگاه‌های روستایی اطراف خود برقرار می‌سازند. این روابط با توجه به ارتباطات اقتصادی، حمل‌ونقل، حرکات جمعیتی، پیشرفت‌های تکنولوژیکی، ارائه خدمات، روابط اداری-سیاسی و میزان نقش کارکردی روستاها شکل می‌گیرد و باگذشت زمان می‌تواند دچار تأثیرات و دگرگونی‌های عمیقی شود. با توسعه شهرهای کوچک می‌توان آشفته‌گی فضایی و عدم تعادل در سطوح سکونتگاه‌ها و در سطح منطقه‌ای را که مانع پیشرفت برنامه‌های توسعه ملی است، سازمان‌دهی کرد تا از این طریق بهره‌وری از فضای سرزمینی بهینه شود (Raeisi et al., 2022). جایگاه و تأثیر سلسله مراتبی شهرهای کوچک در شبکه شهری منطقه می‌تواند موجب توزیع متعادل جمعیت و اجتماعی‌جولوگیری از تمرکز آن گردد. شهرهای کوچک باعث ایجاد زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی در حوزه محلی شده به‌تبع آن کاهش مهاجرت‌ها و تغییر جهت آن‌ها از نواحی و کانون‌های شهری بزرگ‌تر را در پی خواهد داشت و همچنین این شهرها با ایفای نقش بازار مرکزی حوزه نفوذ روستایی، ضمن ارائه خدمات؛ محرک مهمی در تقویت استحکام اقتصادی نواحی روستایی پیرامون قلمداد می‌شوند (Irani heris et al., 2020). روستا شهرها، از موفق‌ترین نمونه‌های سکونتگاهی در راستای رفع ناموزونی‌های منطقه‌ای و نابرابری‌های فضایی هستند (Blowers, 2013: 46)؛ زیرا اغلب توانسته‌اند حلقه اتصال سطوح پایینی با سطوح میانی و بالای نظام سکونتگاهی باشند و در کاهش عدم تعادل‌ها، جذب سرریزهای جمعیت شهرهای بزرگ و متوسط و جهت‌دهی مثبت به تحرکات جمعیت روستایی، سهم و جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص دهند. نقش شهرها در توسعه روستایی از طریق پیوندها و مناسبات روستایی شهری تحقق می‌یابد، مناسبات میان روستا - شهرها هم تغییرات شهری و هم تغییرات روستایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. روابط بین مراکز شهری و مناطق روستایی اطراف شامل جریان مردم، کالاها، پول و اطلاعات به همراه دیگر مبادلات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می‌شود (Kamaroudi et al 2014). همچنین مطالعات صورت گرفته شهرهای کوچک را به‌عنوان مراکزی برای رشد و توسعه و متحول ساختن نواحی روستایی نشان داده است. در کشورهای درحال توسعه شهرهای کوچک به‌عنوان یک پیوند ضروری در زنجیره روستا - شهری است. آن‌ها به‌عنوان مراکزی برای بازاریابی و فرآوری کالاهای کشاورزی، پتانسیلی برای جلوگیری از مهاجرت‌های گسترده روستا - شهری و به‌عنوان ابزاری برای پخش تکنولوژی مدرن و ارزش‌ها به حومه شهری در نظر گرفته شده‌اند (Hindderik et al., 2003). عدم تعادل‌های بین منطقه‌ای سبب عدم تعادل‌های جمعیتی بین سکونتگاه‌های روستایی و شهری و در نتیجه رشد شتابان شهرهای بزرگ از یکسو و محدودیت روزافزون نقاط روستایی از سوی دیگر شده است (Ghadiri masoum et al., 2014). در حال حاضر تأثیر شهرها در همه روستاهای تحت نفوذ به یک اندازه نمی‌باشد، بلکه روستاهایی که از نظر بُعد جغرافیایی به شهر نزدیک‌تر باشند بیشتر تحت تأثیر قرار گرفته و روستاهای دورتر از سهم کمتری برخوردار می‌شوند (Nikseresht et al., 2012). بی‌توجهی به نقش و اهمیت شهرهای کوچک و عدم شناخت صحیح جایگاه و پایگاه این شهرها باعث شده که امروزه سرمایه‌گذاری‌های مربوط به آن‌ها بسیار کم صورت پذیرد که این خود مشکلات عدیده‌ای به‌ویژه ناپایداری این سکونتگاه‌ها را به دنبال داشته است (Barzgar et al., 2019). توجه به منابع و امکانات شهری و ارائه خدمات و سرویس‌هایی به سکونتگاه‌های پیرامونی خود، یکی از نکات حائز اهمیت و قابل توجه در جوامع امروزی است. به‌طوری‌که شهرها با خدمات‌رسانی به روستاها موجب فراهم آوردن بستر مناسب در زمینه‌های توسعه روستایی، کاهش مهاجرت‌های بی‌رویه، افزایش بازده محصولات کشاورزی و جلوگیری از حاشیه‌نشینی در شهرهای بزرگ نیز می‌شوند و همچنین می‌توانند به‌عنوان عاملی تأثیرگذار در جلوگیری از تمرکز بیش‌ازحد جمعیت و فعالیت در شهرهای بزرگ محسوب می‌شوند (Amekchi, 2004). این شهرها، در برقراری ارتباط بین مناطق روستایی با بازارهای داخلی و بین‌المللی نقش مهمی دارند و فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی را برای جمعیت روستایی فراهم می‌کنند (Mekaniki et al., 2009). امروزه بسیاری از کشورهای جهان با پدیده تمرکزگرایی روبه‌رو هستند. لذا توجه به شهرهای کوچک می‌تواند روند تمرکزگرایی را تعدیل کرده تا راه‌حلی برای مسئله نخست شهری باشد. این شهرها می‌توانند در درون یک شبکه شهری متوازن و بر پایه نظام سلسله‌مراتب، نقش‌های مورد انتظار را در فرایند توسعه پایدار ناحیه‌ای به‌خوبی ایفا کنند. از دهه ۱۹۷۰ میلادی به بعد به دلی شکست برنامه‌های توسعه‌ای و مکانیزم رخنه به پایین و مشکلات ناشی از شهرنشینی به‌ویژه در کشورهای جهان سوم، توجه برنامه‌ریزان به توسعه و ایجاد شهرهای کوچک معطوف گردید تا پاسخگوی نیازهای توسعه عادلانه باشد. در ایران شبکه شهری به‌گونه‌ای بوده که شهرهای کوچک جایگاه عملکردی قوی نداشته‌اند؛ بنابراین توجه به نقش این شهرها در توسعه ناحیه‌ای اهمیت زیادی دارد؛ و می‌تواند باعث ارتقاء مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه پایدار شهری شود. با توجه به مشکلات شهرهای بزرگ در ایران، عده‌ای از محققین پیشنهاد کردند برنامه‌ریزی توسعه بر اساس تأکید بر پویایی شهرهای کوچک تهیه شود، زیرا به دلیل وجود امکانات شغلی، تعلیم و تربیت و دیگر نیازهای اساسی، شهرهای بزرگ مقصد نهایی بیشتر مهاجران روستایی است. در ایران علیرغم اهمیت این شهرها، در طرح‌های ملی و منطقه‌ای شهرهای کوچک در اولویت آخر قرار دارند. در صورتی که توسعه شهرهای کوچک به دلیل توزیع متوازن و عادلانه جمعیت، سرمایه، امکانات و تسهیلات، کاهش مشکلات شهرهای بزرگ، تقلیل نابرابری‌های ناحیه‌ای و منطقه‌ای و همچنین توزیع یکسان و عادلانه انواع فعالیت‌ها و امکانات در سطوح ملی و منطقه‌ای حائز اهمیت می‌باشد

(Behsa et al., 2017). امروزه بروز مسائل و مشکلات بی‌شماری نظیر تمرکز جمعیت، فعالیت و خدمات در شهرهای بزرگ سبب عدم تعادل‌های منطقه‌ای و نوعی گسیختگی فضایی شده است. استان ایلام نیز از این قاعده مستثنی نیست و نابرابری و عدم تعادل در توزیع بهینه خدمات و امکانات سبب پخشایش نامتوازن جمعیت در پهنه استان و بر هم خوردن نظام سکونتگاهی شده است؛ بنابراین، ضروری است که نقش شهرهای کوچک و جایگاه و کارکرد آن در توسعه پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای، مورد بررسی قرار گیرد؛ زیرا این‌گونه شهرها به‌عنوان مراکزی قلمداد می‌شوند که می‌توانند نقش بسزایی در تقویت و توسعه نواحی روستایی داشته باشند. شهر توحید به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و قرارگیری در باریکه‌ای بین استان‌های هم‌جوار کرمانشاه - لرستان و همچنین در کنار مسیر ترانزیتی شمال غرب به جنوب کشور، از پتانسیل بالایی جهت دستیابی به توسعه پایدار ناحیه‌ای و منطقه‌ای برخوردار شده است؛ بنابراین هدف این پژوهش بررسی نقش شهر توحید به‌عنوان یک شهر کوچک در پایداری سکونتگاه‌های ناحیه‌ای می‌باشد. در این تحقیق تلاش شده است با در نظر گرفتن مسئله مطرح‌شده، به چند سؤال پاسخ شفاف داده شود: آیا شهر توحید به‌عنوان یک شهر کوچک می‌تواند باعث استقرار و تثبیت جمعیت در سکونتگاه‌های پیرامونی شود؟ و اینکه تا چه اندازه شهر توحید به‌عنوان واسطه بین شهرهای دیگر در ارائه خدمات به حوزه نفوذ روستایی خود مؤثر بوده است؟ و فرضیه‌های زیر در دست بررسی می‌باشد:

- ۱- به نظر می‌رسد شهرهای کوچک نقش مهمی در تثبیت سکونتگاه‌های پیرامونی را دارند.
- ۲- به نظر می‌رسد بین توسعه روستا شهرها و نواحی پیرامونی رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد روستاها شهرها می‌توانند خدمات و سرویس‌های خاصی به سکونتگاه‌های ناحیه‌ای اطراف خود ارائه کنند.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

دنيس راندينلی (۱۹۷۸) در تحلیل روابط شهر و روستا بر محور سیاست توسعه، در سلسله‌مراتب شهری بر جمعیت شهری تأکید می‌کند. او معتقد است که اهداف توسعه روستایی جدا از شهرها عملی نیست، زیرا بازارهای اصلی برای دریافت مازاد تولیدات کشاورزی در مراکز شهری قرار گرفته است (Fanny, 2009: 75). هیندرینک و تیتوس اظهار می‌دارند که در مناسبات روستایی - شهری، نقش شهرهای کوچک بسیار مهم است ولی اکثراً نادیده گرفته می‌شود (هیندرینک و تیتوس، ۲۰۰۳: ۴۹). راندينلی نظریه قطب رشد را نقد می‌کند، وی برر سی می‌کند که بیش از هشتاد درصد افراد فقیر، در مناطق روستایی زندگی می‌کنند؛ که علت آن عدم امکان بهره‌مندی روستایی از مناطق رشد، در نتیجه فقدان دسترسی و فقدان خدمات سرمایه‌فیزیکی و انسانی خدمات و اشتغال غیر کشاورزی است. از جمله صاحب‌نظران الگو و یا به عبارتی نظریه قطب رشد پرو، هریشمن و هانسمن هستند، که اعتقاد دارند شهرها نسبت به روستاهای پیرامون خود قطب رشد محسوب می‌شوند و توسعه پیرامون را فراهم می‌سازند این افراد با بهره‌گیری از اثر قطب شدن و اثر انتشار تدریجی یا رخنه به پایین، سازوکار تأثیر شهرها بر روستاها و نواحی پیرامون را بیان می‌کنند (مویدفر و اکبری، ۲۰۰۷: ۸۲). والتر کریستالر نیز در خصوص نحوه خدمات‌دهی و کشش‌پذیری روستا شهرها نظریه مکان مرکزی را ارائه دادند. یکی از فرض‌های اصلی این نظریه آن است که هر مرکزی بایستی از سطح پتانسیل بالایی برخوردار باشد تا بتواند ناحیه وسیعی را تحت تأثیر نفوذ خود قرار دهد. بنابراین باید سیستمی از روستاهای مرکزی در مقیاس‌های مختلف وجود داشته باشند تا بتوانند نواحی پیرامونی خود را تحت پوشش قرار دهند (مظفری و دوستی، ۲۰۱۲: ۲۷۶). در ادامه به اهم مطالعات داخلی و خارجی صورت گرفته در این حوزه پرداخته می‌شود:

آدام و پاتیریسیا (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی توسعه اجتماعی - اقتصادی شهرهای کوچک پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که، شبکه شهرهای کوچک در لهستان در توسعه اقتصادی - اجتماعی، منطقه پیرامون تأثیر به‌سزایی داشته است. همچنین نتایج تحقیق باربارا و همکاران (۲۰۲۰) بر نقش شهرهای کوچک در توسعه و جذب جمعیت تأکید دارند. والتنبرگ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی شاخص‌های توسعه پایدار در شهرهای کوچک پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌ها می‌بایست با اولویت‌های شهرهای کوچک مرتبط باشند و همچنین می‌بایستی مسائلی که این شهرها در آینده با آن مواجه می‌شوند را هم در نظر بگیرند. شاخص‌هایی درباره حمل‌ونقل عمومی، دسترسی به خدمات در سطح محله مانند درمانگاه، حمل‌ونقل عمومی، بهداشت و سلامت، جای پای اکولوژیکی که برای توسعه و حل مشکلات این شهرها و نواحی مرتبط با این شهرها می‌بایستی به‌عنوان معیارهایی برای نظارت پیشرفت شهرهای کوچک در یک چارچوب منظم عمل کنند. کوچیرو و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان مروری بر شاخص‌ها و سنجش‌های پایداری به سمت

1- Hinderink and Titus

2- Adam and Patrycja

3- Barbara

4- Vsltenbergs

5- Koichiro and et al

شاخص‌های یک شهر پایدار به معرفی و ارائه شاخص‌های اصلی سنجش پایداری شهرها پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که شاخص‌ها می‌بایست همه جنبه‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی را در نظر بگیرند تا بتوانند شهرها را به سمت توسعه پایدار شهری هدایت کنند. کیوآتس - سولتی (۲۰۱۱) در تحقیقی به بررسی موانع و عوامل رشد شهرهای کوچک لهستان پرداخته و اذعان داشت که فرصت توسعه کشور بستگی به وضعیت شهرهای کوچک دارد. وی توسعه‌یافتگی شهرهای کوچک را منوط به اقتصاد گردشگری، تفریح و استراحتگاه، زیرساخت‌های فنی توسعه‌یافته (عمدتاً مسکن)، بهداشت، آموزش، نقش فرهنگی، مجاورت با شهرهای بزرگ، فعالیت‌های اقتصادی و سیاست‌های حمایتی عام‌المنفعه دولت با تغییرات فضایی و تغییر در بازار محلی دانسته است. رئیسی و همکاران (۱۴۰۱) در تحلیلی به بررسی نقش کارکردی شهرهای کوچک در برخورداری از ابعاد پایداری شهرهای حوزه نفوذ (مطالعه موردی: اسپکه و بنت در شهرستان نیک شهر) پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که وضعیت ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی در دو شهر بنت و اسپکه یکسان نیست. نتایج آزمون تحلیل مسیر نشان از ارتباط معنادار و مستقیم بین ابعاد توسعه می‌باشد. در نهایت نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد، مؤلفه‌های چهارگانه مورد مطالعه با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بر تقویت شهر نیک شهر در راستای تقویت توسعه ناحیه‌ای اثرگذار می‌باشند. شوهانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی رویکرد نوظهور روستا - شهرها و نقش آن‌ها در سازمان‌یابی و تعادل نظام فضایی سکونتگاه‌ها (مطالعه موردی: استان ایلام) پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سهم فرآیند تبدیل روستا به شهر در افزایش خالص جمعیت شهری استان ایلام رقمی کمتر از ۲۰ درصد میزان افزایش کل بوده است. با وجود این روستاهای تبدیل شده به شهر توانسته‌اند در جذب و نگهداشت جمعیت موفق عمل نموده و در کل تأثیر مثبتی در بسامان سازی فضایی جمعیت و تعدیل نظام سکونتگاهی منطقه داشته باشند. مکانیکی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی نقش پیوندهای روستا شهری بر توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت، پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که پیوند و ارتباط بین روستاهای مرکزی و شهر رشت از جهات مختلف اقتصادی، اجتماعی کالبدی، زیست‌محیطی با شدت و ضعف برقرار بوده که در برخی از پارامترها عامل فاصله تا شهر مطرح نبوده و در برخی دیگر عامل فاصله تا شهر رشت بر میزان اثرگذاری‌ها شدت بخشیده است. کاظمی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای به نقش شهرهای کوچک در تعادل بخشی به توسعه پایدار منطقه‌ای و تحولات نظام شهری (مطالعه موردی: استان البرز از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵) پرداختند. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد ضریب آنتروپی بدون احتساب شهرهای کوچک نیز به عدم تعادل ادامه خواهد داد. در مدل لگاریتمی رتبه اندازه نیز با احتساب شهرهای کوچک، شیب‌خط برابر ۱/۹۴- و بدون احتساب شهرهای کوچک، به ۱/۲۱- کاهش یافته است که حاکی از نقش انکارناپذیر شهرهای کوچک در نظام شهری است. نتایج مدل ترازنامه نشان می‌دهد تغییرات مؤلفه‌ها عمدتاً درون طبقه‌ای و ناشی از رشد شهرهاست و فقط در سال ۱۳۸۵، با توجه به تبدیل روستاها به شهر شاهد تغییراتی ناشی از شهرهای جدید بوده‌ایم. قربانی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی به بازتعریف نقش شهرهای کوچک و میانی در فرآیند توسعه منطقه‌ای؛ معرفی یک روش کاربردی آمایش مینا (مطالعه موردی: استان کردستان) پرداختند. برآیند و گزارش نهایی این تحقیق این است که اگرچه نوساناتی در توسعه درون منطقه‌ای استان مشاهده شده، تغییرات توسعه منطقه‌ای با تکیه بر نماگرهای اقتصادی، با تغییرات سلسله‌مراتب شهری (نماگرهای جمعیتی) همسو بوده است. بدین صورت که دورنمای تعادل در سیستم شهری استان با کاهش برتری و تمرکز جمعیتی سنجند دارای بازتاب‌های ساختاری و توسعه‌ای در شهرهای کوچک و میانی و افزایش نقش این دست شهرها در پس‌کرانه خود بوده است و از مجموع توسعه شهری - منطقه‌ای استان، شهرهای کوچک و میانی پیشنهاد می‌کنند.

روستا - شهرها و ابعاد توسعه

کمیسیون جهانی محیط‌زیست، توسعه پایدار را این‌گونه تعریف کرد: توسعه پایدار فرآیند تغییری است در استفاده از منابع، هدایت سرمایه‌گذاری‌ها، سمت‌گیری توسعه تکنولوژی و تغییری نهادی است که با نیازهای حال و آینده سازگار باشد. کمیسیون برانت لند درباره توسعه پایدار می‌گوید: توسعه پایدار به‌عنوان یک فرآیند لازمه بهبود و پیشرفت است. فرآیندی که اساس بهبود و وضعیت از میان برنده کاستی‌های اجتماعی، فرهنگی جوامع پیشرفته است و باید موتور محرکه پیشرفت متعادل، متناسب و هماهنگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تمامی جوامع و به‌ویژه کشورهای در حال توسعه باشد. شهرهای کوچک می‌توانند ابزاری مناسب برای پیوند روستا - شهری باشند که نقش یک حلقه واسط بین نواحی روستایی و سطوح بالاتر سلسله‌مراتب شهری را بر عهده گیرند. این امر به افزایش تولیدات کشاورزی، مبادله کالا بین شهر و حومه و مشارکت اقتصادی بین شهر و حومه کمک می‌کند (Zabardast et al., 2004). توسعه پایدار شهری امروزه به‌عنوان مفهومی بسط یافته و نهادینه شده، چارچوب کلی تحلیل وضعیت سکونتگاه‌ها را در اختیار دارد. سکونتگاه‌های شهری به‌عنوان نظام

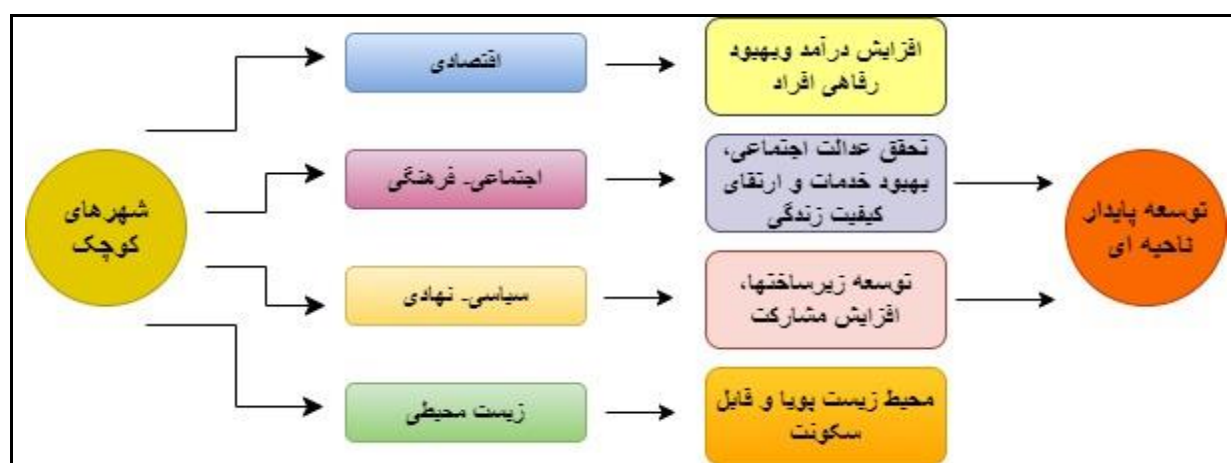
جغرافیایی، متأثر از عوامل و نیروهای فضا ساز در فرایندی زمانی مکانی به وجود آمده و همواره تحت تأثیر فرآیندهای درونی و بیرونی (اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و محیطی - اکولوژیکی) در حال تغییر و تحول بوده‌اند (Barzgar et al., 2019).

پایداری سیاسی: وضعیتی است که در آن، نظام سیاسی با در نظر گرفتن سیاست‌های روشن و ایجاد نهادهای مؤثر برای پاسخگویی همه‌جانبه به نیازهای جامعه، ظرفیت و قابلیت خود را افزایش می‌دهد. توسعه سیاسی فرایندی است که زمینه لازم را برای نهادینه کردن تشکل و مشارکت سیاسی فراهم می‌کند که حاصل آن افزایش توانمندی یک نظام سیاسی است. (Shafieifar, m., 2015).

پایداری اجتماعی: پایداری اجتماعی به توانایی جامعه برای حفظ و نگهداری ابزارهای ضروری ایجاد ثروت و رفاه و مشارکت اجتماعی برای گسترش یکپارچگی و انسجام از سویی دیگر اشاره می‌کند و به‌عنوان یک مفهوم، به دنبال حفظ و ثبات مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه هم پیوند با ابعاد زیست‌محیطی و اقتصادی است. در فرایند توسعه‌ی پایدار، نقش پایداری اجتماعی در تحقق اهداف بسیار حائز اهمیت است. از این رو در اهداف راهبردی توسعه‌ی پایدار مضامینی چون توانمندسازی، افزایش قدرت و آزادی انتخاب، توسعه و گسترش مشارکت، ارتقاء کیفیت زندگی، ظرفیت‌سازی نهادی، امنیت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و رفاه اجتماعی به شکلی گسترده مورد تأکید قرار گرفته است؛ بدین ترتیب ابعاد اجتماعی در تعامل با سایر ابعاد اقتصادی و اکولوژیکی، توسعه‌ی پایدار را قوام بخشیده و کلیت موزون آن را شکل می‌دهد (Pourmohammad et al., 2016).

پایداری اقتصادی: پایداری اقتصادی به معنای آن است که سیستم‌ها در تعامل با محیط اقتصادی رقابت‌کننده و ماندگار با شند هر سیستمی که از نظر اقتصادی ماندگار نیست، هراندازه که موردقبول جامعه، هماهنگ با الزامات اکولوژیکی و از لحاظ سیاسی موردحمایت باشد، نمی‌تواند تداوم یابد (Zahedi et al., 2004).

پایداری زیست‌محیطی: این بُعد به مجموع اجزاء و عناصری که در اکوسیستم وجود دارند و بستری برای فعالیت و تولید مهیا می‌کنند اطلاق می‌شود. پایداری اکولوژیکی به معنای حفظ منابع پایه در سطوحی است که اختیارات آینده را سلب نکند و با حفظ یا ارتقای ظرفیت، کیفیت و انعطاف‌پذیری اکوسیستم است (Hessam et al., 2016). نتایج بررسی‌های به‌عمل آمده در منابع داخلی و خارج از کشور نشان می‌دهد، اگر چه پژوهش‌های نسبتاً گسترده‌ای در زمینه‌ی نقش شهرهای کوچک بر پایداری منطقه‌ای انجام شده است، اما بر نقش شهرهای کوچک بر توسعه‌ی پایدار ناحیه‌ای به‌صورت یکپارچه تأکید ناچیزی داشته‌اند. لذا در این پژوهش با استفاده از ادبیات نظری و پیشینه تحقیق و بهره‌گیری از نظر متخصصان فن، تمامی شاخص‌ها و زیرشاخه‌های مربوطه در جامعه‌ی آماری همه‌جانبه‌تر و گسترده‌تری در شهر کوچک توحید که اخیراً به مرکز شهرستان تازه تأسیس هلیلان (۱۳۹۸)؛ با سطح محرومیت بالا ارتقاء پیدا کرده است و فاقد هرگونه پیشینه تحقیق می‌باشد مورد آزمون قرار گرفته است و ضرورت مطالعه‌ی دقیق این شهر و ناحیه پیرامون آن حائز اهمیت خاصی است. هدف پژوهش حاضر بررسی و سنجش نقش شهر کوچک توحید بر توسعه‌ی پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای است. لذا نیازمند یک چهارچوب تحلیل عملکردی است؛ بنابراین در یک ساختار ادراکی، دو حوزه برای شهرهای کوچک قابل شناسایی است؛ از یک طرف مقیاس یا ساختار شهر (فضای جغرافیایی آن) و از طرف دیگر، تقسیمات سیاسی به‌عنوان کارگزار توسعه‌ی پایدار ناحیه‌ای. چگونگی و میزان اثرگذاری نقش شهرهای کوچک بر شاخص‌های پایداری توسعه و زیر معیارهای آن در مدل مفهومی زیر قابل مشاهده است (شکل شماره ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی و چارچوب شهرهای کوچک و توسعه‌ی پایدار ناحیه‌ای (ترسیم: نگارندگان ۱۴۰۳).

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی - نظری و به لحاظ ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی است. داده‌های موردنیاز پژوهش از طریق مطالعات میدانی، اسنادی و پرسشنامه گردآوری شده است. جامعه آماری این تحقیق را شهروندان شهر توحید و روستاهای پیرامونی که بالغ بر ۱۱۵۲۹ بر طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵) نفر می‌باشد و از فرمول کوکران نیز برای استخراج حجم نمونه آماری ($n=374$) با درصد خطا ۰/۰۵ درصد استفاده شده است. در این تحقیق از شیوه نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده است؛ و به منظور پاسخگویی به سؤالات پژوهش، یک پرسشنامه متشکل از ۳۶ سؤال در ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، مدیریتی، محیطی و کالبدی سیاسی در قالب طیف لیکرت تنظیم شد (جدول ۱). روایی متغیرهای پژوهش، توسط متخصصان و پژوهشگران حوزه مطالعاتی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری - روستایی بررسی و تأیید شد و پایایی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ محاسبه شده است. برای سنجش، تحلیل و رتبه‌بندی میزان تأثیر نقش شهرهای کوچک در ابعاد و شاخص‌های توسعه‌ی پایدار ناحیه‌ای، از آزمون فریدمن و آزمون‌های آماری تک نمونه‌ای استفاده شده است.

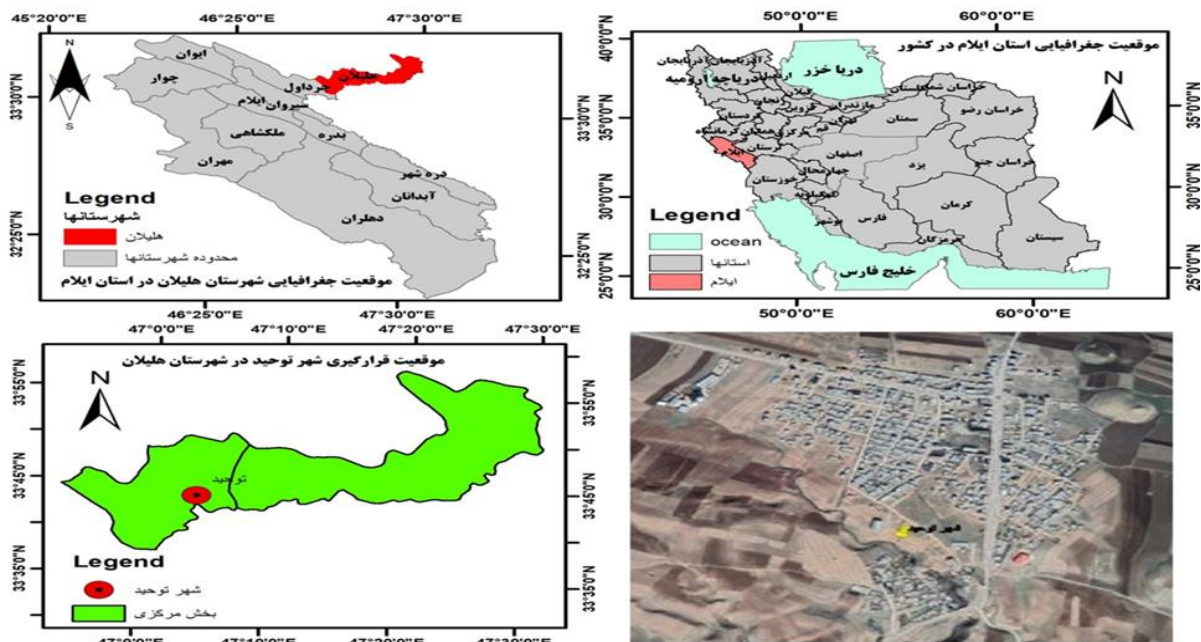
جدول ۱. میزان آلفای محاسبه‌شده برای شاخص‌ها

مقدار آلفا	ابعاد
۰/۶۸۰	اقتصادی
۰/۸۷۸	اجتماعی - فرهنگی
۰/۷۰۰	محیطی - کالبدی
۰/۷۳۰	سیاسی
۰/۸۹۳	میانگین کل

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

محدوده مورد مطالعه

استان ایلام با ۱۹۰۴۴ کیلومترمربع با مساحتی در حدود ۱/۲ درصد، در غرب کشور واقع شده است. از شمال با استان کرمانشاه، از جنوب با خوزستان، از شرق با لرستان و در غرب با کشور عراق ۴۲۵ کیلومتر مرز مشترک دارد. شهرستان هلیلان طبق سرشماری ۱۳۹۵ دارای ۱۵۲۷۶ نفر جمعیت بوده است و در شمال شرق استان ایلام قرار دارد. از جنوب به شهرستان کوه‌دشت استان لرستان و از شمال به شهرستان اسلام‌آباد غرب استان کرمانشاه محدود می‌گردد. شهر توحید بین ۳۳ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۰۴ دقیقه طول شرقی گرینویچ و در ارتفاع ۹۳۴ متری از سطح دریا واقع شده است. شهر توحید مرکز شهرستان تازه تأسیس هلیلان می‌باشد که در شمال شرقی شهرستان چرداول واقع گردیده است. در سال ۱۳۸۴ از روستا به شهر تبدیل و شهرداری توحید در آن تأسیس گردیده است. این منطقه از سمت شمال به محدوده استحقاطی استان کرمانشاه و از جنوب به لرستان محدود می‌گردد و جزو شهرهای محروم استان ایلام است که دارای مشکلات و محدودیت‌های زیادی است. طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ دارای ۳۷۲۸ نفر جمعیت می‌باشد (Maleki et al., 2022). این شهرستان به دلیل وضعیت توپوگرافی عمدتاً صعب‌العبور و شکل طولی، باریک و ناهمگونی فضایی، ضعف شدید زیرساخت‌های ارتباطی اعم از شبکه جاده‌ای و مخابراتی، اجتماعی و اقتصادی، پراکندگی روستاها و بسترهای کشاورزی و فاصله بسیار زیاد تا مرکز استان ایلام و ... همواره از گذشته با توسعه‌نیافتگی کم‌نظیری مواجه می‌باشد. شهر توحید که به دلیل انزوای جغرافیایی و موقعیت حاشیه‌ای، با محرومیت و توسعه‌نیافتگی تاریخی مواجه بوده است، در طول چند سال اخیر و به دنبال تقسیمات فضایی (ارتقاء به مرکز شهرستان) و موقعیت جغرافیایی آن، قرار گرفتن در بین استان‌های هم‌جوار کرمانشاه و لرستان و همچنین دسترسی نسبتاً خوب شهر به کریدور جاده‌ای ملی و بین‌المللی شمال غرب به جنوب کشور، از پتانسیل بالایی جهت دستیابی به توسعه‌ی پایدار شهری و ناحیه‌ای را دارا می‌باشد و در صورت برنامه‌ریزی دقیق ملی و منطقه‌ای - محلی، سرمایه‌گذاری مناسب و کافی توأم با مدیریت صحیح به‌ویژه در زیرساخت‌های زیربنایی - روبنایی، اقتصاد کشاورزی و صنایع پتروشیمی، نفت و گاز (با توجه به عبور خطوط انتقال مواد و نیرو و نیز رودخانه سیمره از شهرستان) و نیز توسعه بخش خدمات، می‌تواند حجم بالایی از جمعیت و فعالیت مولد را در خود و پس‌کرانه ناحیه‌ای بارگذاری نماید و موجب دستیابی به توسعه پایدار شهری - ناحیه‌ای و تقویت توسعه متوازن منطقه‌ای و نهایتاً ملی را فراهم آورد (شکل ۲).

شکل ۲. موقعیت جغرافیای شهر توحيد در تقسیمات سیاسی (منبع: نویسندگان، ۱۴۰۲).

بحث و ارائه یافته‌ها

یافته‌های توصیفی پژوهش

یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای جمعیت شناختی پژوهش نشان داده است که ۶۶/۰۴ درصد پرسش‌شوندگان را مرد و ۳۳/۷۷ درصد آن‌ها را زنان تشکیل داده‌اند. در میان گروه‌های سنی، بالای ۵۵ سال با ۷ درصد و بین ۲۱ تا ۴۰ سال ۵۶/۵ درصد به ترتیب کم‌ترین و بیش‌ترین حجم جامعه‌ی آماری را در برمی‌گیرند. در میان پاسخ‌دهندگان ۴۹/۴ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۳۵/۲ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۹/۵ درصد دارای مدارک کارشناسی ارشد و مابقی دارای تحصیلات بالاتری بوده‌اند که بیانگر اطمینان بسیار بالا از میزان درک پاسخگویان نسبت به موضوع پژوهش است. هم‌چنین ۳۵/۴ درصد پاسخگویان مجرد و ۶۴/۶ درصد آن‌ها متأهل بوده‌اند (جدول ۲).

جدول ۲. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای جمعیت شناختی پژوهش

متغیرهای توصیفی	نوع	تعداد	درصد
جنس	مرد	۲۴۷	۶۶/۰۴
	زن	۱۲۷	۳۳/۷۷
تحصیلات	دیپلم	۱۸۶	۴۹/۴
	لیسانس	۱۳۲	۳۵/۲
	فوق لیسانس	۳۶	۹/۵
	بالتر	۲۰	۵/۵
شغل	کارگر	۱۲۴	۳۳/۱
	کارمند	۵۷	۱۵/۱
	آزاد	۱۵۶	۴۱/۴
	سایر	۳۷	۱۰

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

بخش اول: یافته‌های پژوهش

الف) تحولات جمعیتی روستاهای شهرستان هیلان

شهر توحيد بر اساس قانون تقسیمات کشوری در سال ۱۳۸۴، با ملاک مرکزیت شهرستان به‌عنوان بخش و تنها نقطه شهری هیلان معرفی شد؛ که متعاقب آن کارکردهایی در بُعد درون شهری و ناحیه‌ای به این شهر محول گردید. این بخش به‌عنوان محروم‌ترین و مهاجرت‌ترین

بخش شهرستان‌های استان ایلام بوده است تا اینکه در طی سالیان اخیر با قانون تقسیمات سیاسی به شهرستان ارتقاء پیدا کرد و اکنون در مدار توسعه قرار گرفته است. در سال ۱۳۹۵ شهرستان هلیلان با ۵۵ نقطه روستایی مجموعاً ۱۱۵۲۹ نفر جمعیت شهرستان را دارا بوده است. بیشترین جمعیت در روستای شیراوند با ۱۳۹۱ نفر (۱۲) درصد و کمترین آن در روستای داروند با ۱۲ نفر جمعیت (معادل ۰/۰۱ درصد) بوده است. بررسی روند کلی تحولات جمعیتی نقاط دارای سکنه شهرستان هلیلان به تفکیک روستاهای آن در طی سال ۱۳۸۵ - ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که به دلیل نبود امکانات زیربنایی و درآمد مناسب تعداد بسیاری از روستاها خالی از سکنه شدند و با مهاجرت آنان به سمت نقاط برخوردار از جمله مرکز شهرستان از جمعیت نواحی روستایی کاسته شده و بر جمعیت شهری آن افزوده شده است. در تمامی دوره‌ها سهم شهر توحید مرکز شهرستان بیشترین سهم از جمعیت شهرستان با ۳۲/۳ درصد را به خود اختصاص داده است (جدول ۳).

جدول ۳. روند تغییرات جمعیتی شهر توحید نسبت به شهرستان هلیلان

سال	شهرستان (نفر)	شهر توحید	نسبت تغییرات جمعیت (برحسب درصد)
۱۳۸۵	۱۱۷۵۸	۲۴۹۸	۲۱/۲
۱۳۹۰	۱۱۰۲۸	۳۲۵۱	۲۹/۴
۱۳۹۵	۱۱۵۲۹	۳۷۲۸	۳۲/۳

منبع: سالنامه آماری، سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، استانداری ایلام.

روند زمانی تغییرات جمعیتی در سکونتگاه‌های پیرامونی شهر توحید بیانگر این است که نقاط روستایی مانند سرچم، شیراوند، خرده چشمه به دلیل اینکه در فاصله کمتری از مرکز شهرستان یعنی شهر توحید قرار گرفته‌اند و به عبارتی در حوزه نفوذ مستقیم آن هستند و همچنین فرصت دریافت خدمات رسانی مناسب به خود را داشته و در طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌های ناحیه‌ای مورد توجه بوده و در مدار توسعه قرار گرفته، توانسته‌اند، علاوه بر اینکه زمینه تثبیت و استقرار جمعیت را در خود فراهم نموده‌اند باعث جذب جمعیت و مهاجرت پذیری هم شده‌اند؛ که همین امر باعث رشد جمعیتی و پایداری آن‌ها در سرشماری‌های ۱۳۸۵ - ۱۳۹۵ شده است (جدول ۴).

جدول ۴. روند تغییرات جمعیتی نقاط روستایی شهرستان هلیلان (برحسب درصد جمعیت از کل شهرستان)

روستاها	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵	روستاها	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
بان لکان	۰/۹۷	۰/۷۹	۱/۳	تازه آباد	۰/۷۱	۰/۸۶	۰/۳۲
بیشی علیا	۰/۵۱	۰/۴۳	۰/۲۷	چم زرد ماهیزان	۰/۴۷	۰/۵۸	۰/۲۹
پياز اباد	۳/۷	۳/۶	۳/۳	دره باریک	۱/۷	۱/۲	۰/۹۱
پیامن سفلی	۰/۷۹	۰/۵۸	۰/۵۷	مهدیه	۴/۸	۴/۵	۴/۴
پیامن علیا	۱/۱	۲	۰/۹۰	ظاهروند سفلی	۲	۱/۸	۱/۴
پیامن وسطی	۰	۱/۳	۰/۵۴	گراب	۰/۸۳	۰/۷۹	۰/۶۲
تورم	۰/۱۸	۰/۲۰	۰/۳۰	ماهیزان سفلی	۲/۲	۱/۷	۱
چاله چاله	۰/۸۴	۰/۲۴	۰/۴۰	بالادشته	۰/۲۱	۰/۳۷	۰/۳۴
سرچلوسکان سفلی	۰/۲۸	۰/۴۲	۱/۱	شیراوند(جوب شهر)	۹/۷	۹/۸	۱۲
سرچلوسکان علیا	۰	۰/۱۳	۰/۱۹	کلاته	۰/۵۶	۰/۴۳	۰/۳۹
سره ویان	۰/۶۴	۰/۴۶	۰/۳۳	وربر	۰/۹۲	۰/۶۱	۰/۴۶
سول آباد	۰/۵۹	۰	۰/۳۷	داروند	۰	۰/۴۲	۰/۰۰۱
کله گه	۰/۲۷	۰/۶۳	۰/۰۱۹	پشت تنگ سفلی	۲/۱	۱/۴	۲/۱
گولاب	۰/۲۷	۰/۳۱	۰/۳۱	چناراله قلی	۰/۳۷	۰/۲۹	۰/۲۳
ورمله	۰	۰	۰/۲۹	دارپروشه	۲/۷	۲/۵	۲/۴
گاو دول	۰/۶۸	۰/۷۶	۰/۶۹	زیرخاکی	۲/۲	۲/۱	۱/۶
بان قلا	۰/۴۵	۰/۴۸	۰/۴۷	ماهیزان علیا	۱/۴	۱/۳	۱/۱
چال خشک	۳	۳/۴	۳/۲	شهرک امام	۳/۷	۳/۹	۳/۸
سیره کانه	۰/۵۶	۰/۳۱	۰/۲۳	چم چمه	۰/۳۴	۰/۱۱	۰/۱۱
شاهران	۰/۷۶	۰/۹۵	۱	چشمه ماهی	۶/۹	۵/۴	۷/۱
گلدره	۰/۷۲	۰/۶۰	۲/۴	خرده چشمه	۴/۷	۶/۴	۶/۷
میدرسفلی	۰	۰/۶۳	۰/۶۵	پشت تنگ علیا	۲/۸	۳/۵	۳/۱
میدرعلیا	۲/۵	۲/۴	۱/۴	پله کبود	۳/۹	۳/۲	۳/۳
پاتخت	۱/۴	۱/۳	۰/۳۲	پله کبود وسطی	۰	۰	۱

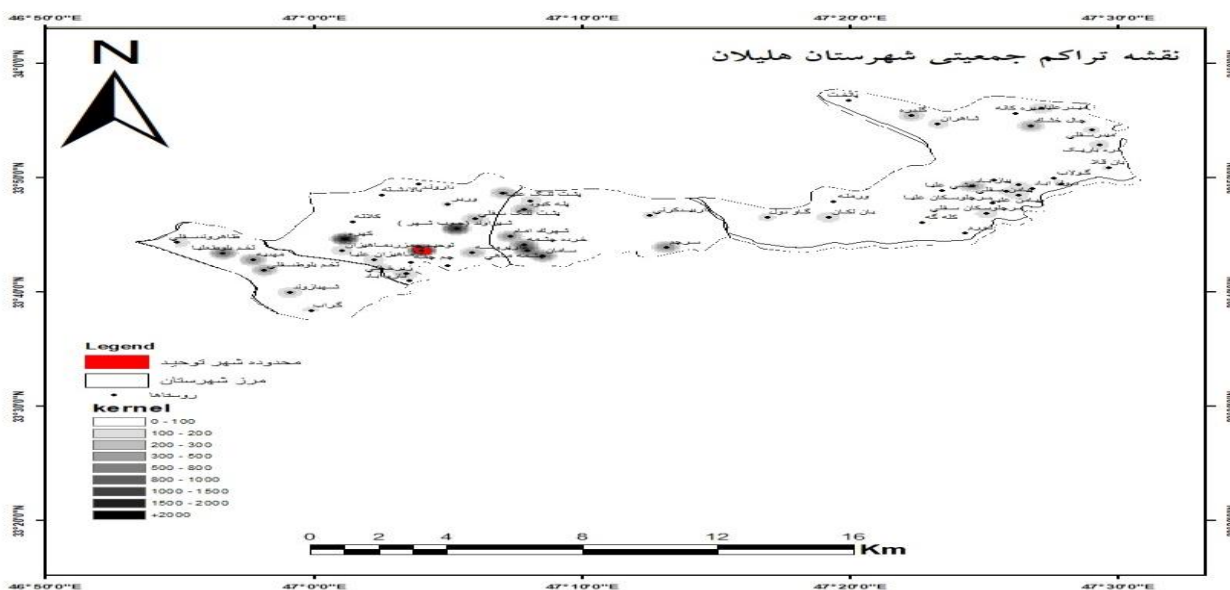
روستاها	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵	روستاها	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
چشمه کبود	۰	۰	۰/۴۱	داربیدکرنی	۰/۸۱	۰/۷۱	۰/۵۹
تخم بلوط سفلی	۳/۹	۳/۶	۳/۵	سرچم	۴/۲	۴/۶	۴/۵
تخم بلوط علیا	۵/۴	۵/۹	۶/۴	سامان	۶/۶	۵/۹	۵/۸
شهبازوند	۲/۴	۲/۶	۱/۷				

(مأخذ: محاسبات نگارندگان، ۱۴۰۲).

در مقابل این روند رو به رشد جمعیتی، نقاط روستایی قرار دارند که به دلایل متعددی از جمله دوری از مرکز، نبود زیرساخت‌های (ارتباطی، آموزشی و درمانی)، نبود سرمایه‌گذاری مناسب، عدم همکاری بین دستگاه‌ها، توان نگهداشت جمعیت را نداشته و روند رشد منفی را طی نموده‌اند مانند روستاهای (شهبازوند، ظاهرود، پیازآباد و ...) می‌باشد. در مجموع می‌توان به این نتیجه رسید که نقاط روستایی شهرستان و حوزه نفوذ شهر توحید، از لحاظ امکانات و تسهیلات اولیه زیستی در مقایسه با استان از سطح نسبتاً پایین تری برخوردارند. تمامی نقاط روستایی پیرامون شهر توحید جهت تأمین نیازهای خود کاملاً وابسته به این شهر می‌باشند، به‌عبارتی دیگر بارزترین کارکرد شهر توحید در ارتباط با سکونتگاه‌های حوزه نفوذ خود، در درجه اول رفع نیازهای رفاهی و اولیه‌ی آن‌ها می‌باشد.

ب) تحلیل فضایی (تراکم جمعیتی)

تابع تراکم کرنل (kernel density) یکی از توابع تحلیل فضایی مهم در محیط GIS است. این تابع قادر است تراکم یک عارضه نقطه‌ای (مانند جمعیت، چاه و چشمه، مناطق مسکونی، بیماری، کلونی زنبور، فرسایش، فرونشست، جرائم، آلودگی و ...) و یا خطی (شبکه جاده، رودخانه، شبکه فاضلاب، گسل و ...) را با توجه به مساحت منطقه و نوع متغیر در یک پهنه جغرافیایی به‌صورت فضایی به تصویر بکشاند؛ بنابراین این تابع یکی از مناسب‌ترین روش‌ها برای به تصویر کشیدن داده‌های نقطه‌ای به‌صورت پیوسته می‌باشد. برآورد تراکم کرنل موقعیت نقاط در فضا را در یک تابع تراکم ممتد در محدوده مورد مطالعه تبدیل و تعیین می‌نماید، به‌علاوه یک دید بصری را به‌وسیله یک سطح سه‌بعدی، نه با محدود کردن یک نقطه بلکه با نمایش تغییرات تراکم هر نقطه در محدوده مورد مطالعه را ممکن می‌سازد. این روش مدل‌سازی داده‌های نقطه‌ای، یک ساختار رستری که محدوده مورد مطالعه را کاملاً پوشش می‌دهد ایجاد کند. بر اساس مطالعات به‌عمل آمده بین عوامل جغرافیایی از قبیل دوری و نزدیکی به شهر، تیپولوژی روستاها و میزان رابطه با شهر رابطه معنادار و منفی بوده است. یعنی روستاهایی که در فاصله نزدیک‌تری از شهر واقع شده‌اند رابطه بیشتری با شهر داشته در نتیجه تمرکز جمعیت در آن‌ها بیشتر و پایداری آن‌ها بیشتر و برعکس نیز صادق است. شکل (۳).

شکل ۳. تراکم جمعیتی سکونتگاه‌های پیرامونی شهر توحید (منبع: نویسندگان ۱۴۰۲).

تحلیل آماری پژوهش

برای بررسی و سنجش نقش شهر کوچک توحید در توسعه پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای از چهار شاخص اجتماعی- فرهنگی، محیطی- کالبدی، اقتصادی و مدیریتی استفاده شد. بر این اساس، سؤالات پرسشنامه در قالب چهار شاخص فوق و گوی‌های مربوط به هر شاخص پی ریزی شدند. در سطح تحلیل، با توجه به میانگین نمونه و p-value به دست آمده از آزمون کای تی تک نمونه‌ای در سطح معناداری ۰/۰۵، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه پاسخگویان، در بُعد اقتصادی بیش‌ترین تأثیر شهر کوچک توحید بر افزایش قیمت و ارزش زمین و مسکن با میانگین ۴/۱۱، تأمین نیازهای رفاهی (سوخ، آب) ساکنین با میانگین ۳/۰۳، بوده است و کم‌ترین تأثیر را بر افزایش میزان پس‌انداز شهروندان شهر با میانگین ۲/۲۸، ایجاد اشتغال پایدار شهروندان با میانگین ۲/۳۶ داشته است (جدول ۵). در این رابطه، نتایج آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که نقش شهر کوچک توحید بر توسعه پایدار ناحیه‌ای معنادار است، به طوری که هم میانگین مشاهده شده بالاتر از حد متوسط بوده و سطح معناداری نیز کمتر از ۰/۰۰۱ است (جدول ۶).

جدول ۵. یافته‌های توصیفی نقش شهر کوچک توحید در پایداری اقتصادی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای

شاخص	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
افزایش درآمد پایدار جامعه محلی	۲/۶۶	۱/۱۲	۰/۴۲۱
ایجاد اشتغال پایدار شهروندان	۲/۳۶	۱/۰۰	۰/۴۲۳
ایجاد سرمایه‌گذاری در مرکز شهرستان	۲/۹۲	۱/۱۰	۰/۳۷۶
تأمین نیازهای رفاهی (سوخ، آب) ساکنین	۳/۰۳	۰/۹۴۴	۰/۳۱۱
افزایش قیمت و ارزش زمین و مسکن (کل ناحیه)	۴/۱۱	۱/۰۹	۰/۲۶۵
افزایش میزان پس‌انداز شهروندان شهر	۲/۲۸	۱/۰۴	۰/۴۵۶
افزایش میزان رضایت شهروندان از ایجاد اشتغال در بخش خدمات	۲/۳۱	۰/۹۰۶	۰/۳۹۲
افزایش میزان رضایت شهروندان از ایجاد اشتغال در بخش صنعت	۲/۵۹	۱/۰۱	۰/۳۸۹
افزایش میزان رضایت شهروندان از ایجاد اشتغال در بخش کشاورزی	۲/۷۷	۰/۷۲۳	۰/۲۶۱
افزایش سطح فضاهای خدماتی- تجاری در سطح شهرستان	۲/۹۳	۰/۹۸۴	۰/۳۳۵
میانگین کل	۲/۸۲	۱/۱۱	۰/۳۶۲

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰).

جدول ۶. نتایج تحلیلی نقش شهر کوچک توحید در پایداری اقتصادی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای بر اساس آزمون T تک نمونه‌ای

بُعد	آمار T	میانگین	سطح معناداری	حد متوسط
اجتماعی	۵۴/۹۹	۲۸/۲۳	۰/۰۰۱	۲۵/۴۱

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

یکی دیگر از ابعاد توسعه پایدار شهری، بُعد اجتماعی- فرهنگی آن است. در این پژوهش با انتخاب ۱۶ نماگر، نقش شهر کوچک توحید در توسعه پایدار اجتماعی- فرهنگی ناحیه‌ای سنجش و تبیین شده است. مطابق نتایج، شهر کوچک توحید در پایداری سکونتگاه‌های ناحیه‌ای بیش‌ترین تأثیر را بر روی نماگرهای ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین و روستاهای اطراف، امنیت اجتماعی و اقتصادی مردم محلی (سکونتگاه‌های حوزه نفوذ) به ترتیب با میانگین‌های ۳/۱۱، ۳/۰۱ داشته است و کمترین تأثیر را بر بهبود کیفیت خدمات اجتماعی جامعه محلی، میزان دسترسی به حمل‌ونقل عمومی به ترتیب با میانگین‌های ۲/۲۹، ۲/۴۹ داشته است (جدول ۷). در این رابطه، نتایج آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که تأثیر و نقش شهر کوچک توحید بر بُعد اجتماعی- فرهنگی پایداری سکونتگاه‌های ناحیه‌ای با توجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است؛ به طوری که میانگین مشاهده شده بالاتر از حد متوسط بوده است (جدول ۸).

جدول ۷. یافته‌های توصیفی نقش شهر کوچک توحید در پایداری اجتماعی- فرهنگی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای

شاخص	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
میزان دسترسی به حمل‌ونقل عمومی	۲/۴۹	۱/۲۵	۰/۵۰۲
دسترسی ساکنین به فضاهای تفریحی و اوقات فراغت	۲/۵۶	۱/۲۷	۰/۴۹۶
بهبود کیفیت خدمات اجتماعی جامعه محلی	۲/۳۹	۰/۸۱۵	۰/۳۵۵
باعث بهبود و توسعه خدمات بهداشتی- درمانی	۲/۶۸	۰/۹۲۶	۰/۳۴۹
افزایش میزان بهبود و توسعه شبکه‌های ارتباطی در سطح ناحیه	۲/۶۶	۰/۸۸۳	۰/۳۳۱

شاخص	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
افزایش امکانات فرهنگی (کتابخانه-مساجد و ...)	۲/۸۴	۰/۸۸۳	۰/۳۲۵
افزایش میزان مشارکت ساکنین بالأخص زنان در فعالیتهای اجتماعی	۲/۷۱	۰/۷۷۲	۰/۲۸۴
میزان دسترسی به مراکز درمانی(پزشکان) ساکنین و جوامع محلی ناحیه	۲/۶۸	۰/۹۱۹	۰/۳۴۲
موجبات کاهش مراجعات شهروندان به مرکز استان	۲/۸۸	۱/۱۷	۰/۴۰۶
افزایش میزان عدالت اجتماعی شهروندان	۲/۶۴	۰/۹۱۲	۰/۳۴۵
افزایش میزان مسئولیت‌پذیری شهروندان	۲/۵۳	۰/۹۷۸	۰/۲۸۶
تقویت تعاملات فرهنگی شهرستان	۲/۹۴	۰/۶۸۴	۰/۲۳۲
امنیت اجتماعی و اقتصادی مردم محلی	۳/۰۱	۰/۸۶۸	۰/۲۸۸
باعث احساس هویت (تعلق به مکان)	۲/۸۵	۰/۸۷۸	۰/۳۰۸
توسعه امکانات آموزشی و میزان باسواد ساکنین	۲/۷۰	۱/۱۷	۰/۴۳۳
ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین و سکونتگاه‌های پیرامونی	۳/۱۱	۱/۰۲	۰/۳۲۷
میانگین کل	۲/۶۱	۰/۹۷۴	۰/۳۵۶

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

جدول ۸. نتایج تحلیلی نقش شهر توحید در پایداری اجتماعی - فرهنگی ناحیه‌ای بر اساس آزمون T تک نمونه‌ای

بُعد	آمار T	میانگین	سطح معناداری	حد متوسط
اجتماعی	۵۶/۳۴	۴۱/۸۶	۰/۰۰۱	۳۹/۲۵

یکی دیگر از ابعاد مهم توسعه‌ی پایدار شهری، بُعد محیطی- کالبدی آن است. مسلماً کارکرد شهرهای کوچک زمانی از نظر توسعه‌ی پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای توجیه‌پذیر است که بتواند سبب ایجاد تغییرات مثبت در فضای کالبدی شهر نیز بشود. برای سنجش نقش شهر کوچک توحید در پایداری محیطی- کالبدی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای از ۵ گوی استفاده شد. در سطح تحلیل، با توجه به میانگین نمونه و p -value به‌دست‌آمده از آزمون T در سطح معناداری ۰/۰۰۱، یافته‌های توصیفی پژوهش تأثیر مثبت و معنی‌دار شهر کوچک توحید در پایداری توسعه‌ی کالبدی- فضایی ناحیه‌ای را اثبات می‌کند. به‌طوری‌که در افزایش استفاده از مصالح بادوام و مقاوم در ساخت‌وسازها با میانگین ۳/۲۹، رشد و توسعه کالبدی و فضایی مرکز و نواحی اطراف با میانگین ۳/۲۷ بیش‌ترین تأثیر و بر گویه‌های بهبود و کیفیت محیط‌زیست شهر با میانگین ۲/۸۹، میزان مهاجر فرستی و تثبیت جمعیت روستاهای پیرامونی با میانگین ۳/۰۹ کم‌ترین تأثیر را داشته است (جدول ۹). در مجموع، بر اساس نتایج آزمون T و با توجه به مشاهده میانگین ۳۹/۹۴ از حد متوسط ۲۹ و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱، مشخص شد که شهر کوچک توحید در پایداری محیطی- کالبدی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای تأثیرات مثبت داشته و رابطه آن معنادار است (جدول ۱۰).

جدول ۹. یافته‌های توصیفی نقش شهر کوچک توحید در پایداری محیطی - کالبدی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای

شاخص	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
کاهش میزان مهاجر فرستی و تثبیت جمعیت روستاهای پیرامونی	۳/۰۹	۱/۰۴	۰/۳۳۴
استفاده از مصالح بادوام و مقاوم در ساخت‌وسازها	۳/۲۹	۱/۰۳	۰/۳۱۳
تغییر کاربری اراضی مرکز و نواحی اطراف	۳/۱۱	۰/۸۸۵	۰/۲۸۴
رشد و توسعه کالبدی و فضایی مرکز و نواحی اطراف	۳/۲۷	۰/۶۹۹	۰/۲۴۱
بهبود و کیفیت محیط‌زیست	۲/۸۹	۰/۹۷۷	۰/۲۹۸
میانگین کل	۳/۲۹	۱/۰۵	۰/۲۹۴

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

جدول ۱۰. نتایج تحلیلی نقش شهر توحید در پایداری محیطی - کالبدی سکونتگاه‌های ناحیه‌ای بر اساس آزمون T تک نمونه‌ای

بُعد	آمار T	میانگین	سطح معناداری	حد متوسط
کالبدی	۱۸/۵۶	۱۶/۴۶	۰/۰۰۱	۱۳/۱۷

یکی دیگر از ابعاد توسعه‌ی پایدار شهری، بُعد مدیریتی آن است. در این پژوهش با انتخاب ۵ نماگر، نقش شهر کوچک توحید در توسعه‌ی پایدار مدیریتی ناحیه‌ای سنجش و تبیین شده است. مطابق نتایج، شهر کوچک توحید در پایداری (مدیریتی) سکونتگاه‌های ناحیه‌ای بیش‌ترین

تأثیر را بر روی افزایش هزینه‌های زندگی شهروندان شهر، تقسیمات سیاسی و توسعه پایدار ناحیه‌ای، افزایش و جذب بیشتر اعتبارات عمرانی در سطح ناحیه (سکونتگاه‌های حوزه نفوذ) به ترتیب با میانگین‌های ۳/۵۳، ۳/۴۰ و ۳/۳۲ داشته است و کمترین تأثیر را بر نماگرهای تقویت بنیه مالی و درآمدزایی شهرداری شهر، با میانگین ۳/۱۷ داشته است (جدول ۱۱). در این رابطه، نتایج آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که تأثیر و نقش شهر کوچک توحید بر بُعد مدیریتی پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای با توجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱ معنادار است؛ به طوری که میانگین مشاهده شده بالاتر از حد متوسط بوده است.

جدول ۱۱. یافته‌های توصیفی نقش شهر کوچک توحید در پایدار مدیریت سکونتگاه‌های ناحیه‌ای

شاخص	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
کاهش نابرابری‌ها و ایجاد عدالت فضایی (در سطح ناحیه)	۳/۲۹	۱/۰۱	۰/۳۰۶
افزایش و جذب بیشتر اعتبارات عمرانی در سطح ناحیه	۳/۳۲	۱/۰۰	۰/۳۰۱
تقویت بنیه مالی و درآمدزایی شهرداری شهر	۳/۱۷	۱/۰۳	۰/۳۲۴
افزایش هزینه‌های زندگی شهروندان شهر	۳/۵۳	۰/۸۲۷	۰/۲۳۴
تقسیمات سیاسی و توسعه پایدار ناحیه‌ای	۳/۴۰	۱/۰۰	۰/۲۹۴
میانگین کل	۳/۳۴	۰/۶۸۵	۰/۲۹۱

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

جدول ۱۲. نتایج تحلیلی نقش شهر توحید در پایدار مدیریت سکونتگاه‌های ناحیه‌ای بر اساس آزمون T تک نمونه‌ای

بُعد	آمار T	میانگین	سطح معناداری	حد متوسط
سیاسی	۶۶/۴۷	۱۶/۷۱	۰/۰۰۱	۱۳/۳۷

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

در نهایت، برای مقایسه‌ی حوزه‌ها و ابعاد بررسی شده با همدیگر از آزمون تی استیودنت استفاده شد. بر اساس نتایج پژوهش، شهر کوچک توحید به ترتیب بر توسعه‌ی پایدار (ناحیه‌ای) مدیریتی، محیطی - کالبدی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی تأثیر مثبت داشته است. به طوری که با احتساب دامنه‌ی طیفی که بین ۱ تا ۵ بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای تمامی گویه‌ها بیش‌تر از عدد ۲/۵ ارزیابی شده است و این تفاوت در سطح آلفای ۰/۰۰۱ معنادار است (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. سنجش شاخص‌های نقش شهر کوچک توحید در ارتباط با پایدار ناحیه‌ای با استفاده از آماره T

مؤلفه‌ها	میانگین	آماره T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						حد پایین	حد بالا
اقتصادی	۲/۸۲	۵۴/۹۹	۳۷۴	۰/۰۰۰	۲/۷۹	۲/۶۹	۲/۸۹
اجتماعی - فرهنگی	۲/۶۱	۵۶/۳۴	۳۷۴	۰/۰۰۰	۲/۷۶	۲/۶۲	۲/۸۲
محیطی - کالبدی	۳/۲۹	۶۶/۲۲	۳۷۴	۰/۰۰۰	۳/۰۱	۳/۰۳	۳/۲۲
مدیریتی	۳/۳۴	۶۶/۴۷	۳۷۴	۰/۰۰۰	۳/۳۴	۳/۲۴	۳/۴۵
میانگین کل							

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

در ادامه‌ی پژوهش، با استفاده از آزمون فریدمن به بررسی رابطه و رتبه‌بندی شاخص‌های مورد مطالعه در تحقیق شهر پرداخته شده است. آزمون فریدمن نیز با توجه به سطح آلفای ۰/۰۰۱، تفاوت معناداری را در میانگین رتبه‌ی هر یک از ابعاد و شاخص‌های توسعه‌ی شهری از نظر پاسخگویان نشان می‌دهد. در این بین بیشترین تا کمترین میانگین رتبه‌ای به ترتیب مربوط به بُعد مدیریتی، محیطی - کالبدی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی می‌باشد (جدول ۱۴).

جدول ۱۴. تفاوت میانگین رتبه‌ای نقش شهر توحید بر توسعه‌ی پایدار سکونتگاه‌های ناحیه‌ای بر اساس آزمون فریدمن

مؤلفه	تعداد	میانگین عددی	میانگین رتبه‌ای
-------	-------	--------------	-----------------

اقتصادی	۴۶	۲/۸	۱۷/۴۹
اجتماعی - فرهنگی	۴۶	۲/۶	۱۶/۹۳
کالبدی - فضایی	۴۶	۳/۲	۲۰/۹۲
مدیریتی	۴۶	۳/۳	۲۳/۰۸
کل			
کای دو		۱۱۰۲/۲۷	
درجه آزادی		۳۲	
سطح معناداری		۰/۰۰۰	

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲).

شهر توحید به‌عنوان کوچک‌ترین شهر و مرکز محروم‌ترین شهرستان تاره تأسیس هلیلان پتانسیل بسیار بالایی برای دستیابی به توسعه پایدار ناحیه‌ای متأثر از موقعیت جغرافیایی آن و همچنین قرارگیری در مسیر جاده ترانزیتی شمال غرب به جنوب دارد، بنابراین از منظر شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی، محیطی و کالبدی، بررسی، تحلیل، سنجش و ارزیابی شد و نتایج قابل توجهی حاصل شد؛ به‌طوری‌که اولاً شهر کوچک توحید در تمام شاخص‌های موردبررسی بر پایداری سکونتگاه‌های ناحیه‌ای با شدت و ضعف‌هایی تأثیرگذار بوده است، ثانیاً در کنار آثار مطلوب و مثبتی بر توسعه پایدار ناحیه‌ای آن، آثار نامطلوب و ضد توسعه‌ای از جمله عدم تخصیص اعتبار در جهت بهسازی زیرساخت‌ها و نبود سرمایه‌گذاری مناسب و مطمئن در امور تولیدی زمینه فرار جمعیتی را فراهم می‌کند که این خود نیز تهدیدات و چالش‌هایی را برای پایداری توسعه‌ی آن به همراه خواهد داشت. بر این اساس، در این پژوهش به بررسی نقش شهر توحید به‌عنوان شهر کوچک در توسعه پایدار سکونتگاه‌های پیرامونی پرداخته شده است. با عنایت به نتایج حاصل که در سه حوزه اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و مدیریتی - محیطی و کالبدی انجام شد، می‌توان گفت شهر کوچک توحید به‌عنوان واسطه در ارائه خدمات به حوزه نفوذ روستایی خود و همچنین در تأمین نیازهای رفاهی و بهبود خدمات درمانی عملکرد خوبی داشته است و توانسته است نقش خود را به‌خوبی ایفا کند. با افزایش و گسترش امکانات و خدمات در این شهر کوچک و سایر شهرهای کوچک در استان ایلام می‌توان در جهت توسعه هر چه بیشتر نواحی روستایی گام برداشت و با تقویت و توسعه شهرهای کوچک از مهاجرت به مرکز استان جلوگیری به عمل آورد. با توجه به یافته‌های پژوهش که مشخص شد شهر توحید می‌تواند دارای نقش واسطه‌ای در ارائه خدمات به حوزه نفوذ روستایی خود باشد و در صورت تخصیص منابع و امکانات و همچنین ارائه خدمات از سوی شهر توحید به میزان زیادی باعث ماندگاری جمعیت نواحی روستایی خواهد شد. نتایج نشان می‌دهد نقش و کارکرد شهر کوچک توحید در مجموع و به ترتیب در ابعاد کالبدی - فضایی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی بر پایداری ناحیه‌ای تأثیر مثبت و معناداری داشته است. این اثرات دارای اطمینان ۹۹ درصد با سطح معناداری ۰/۰۰۰ است. باید گفت شهرهای کوچک مخصوصاً در ارتباط با سکونتگاه‌های پیرامونی، تأثیرات عمدتاً مثبت و بعضاً منفی مختلفی را در ابعاد گوناگون بر نواحی پیرامونی بر جای می‌گذارند؛ به‌طوری‌که افزایش هزینه‌های زندگی شهروندان شهر افزایش قیمت و ارزش املاک، افزایش ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین سکونتگاه‌های پیرامونی، جذب و افزایش اعتبارات عمرانی - توسعه‌ای و فرهنگی - اجتماعی و نیز توسعه پایدار کالبدی - فضایی و زیرساختی و نیز تغییر کاربری اراضی مرکز و نواحی اطراف شده است و هم‌زمان، آسیب‌ها و ناپایداری‌های زیست‌محیطی از جمله ساخت‌وسازهای خارج از چارچوب قانونی را نیز در آن به بار آورده است.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

در امر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای پایداری سکونتگاه‌های پیرامونی در کلیه ابعاد توسعه پایدار (اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، مدیریتی، کالبدی و محیطی) توجه به عواملی ضروری است که سبب افزایش کیفیت زندگی، امنیت و رفاه و آسایش شهروندان را تأمین نماید. بر این مبنا بسترسازی برای ارائه خدمات زیربنایی و روبنایی و بسیج کلیه منابع و امکانات در جهت تأمین اهداف اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی، پایداری توسعه سکونتگاه‌های پیرامونی به‌منظور اطمینان از رفاه و آسایش بهتر برای همه شهروندان ضروری است. به‌عنوان نتیجه پایان این مبحث می‌توان عنوان کرد که نواحی روستای پیرامونی شهرهای کوچک، نیازمند دریافت و ایجاد امکانات و تسهیلات اولیه زیست و ارتقای سطح متغیرهای توسعه‌ای می‌باشند و شهر موردنظر از این جهات هنوز توانمندی و تأثیر مثبت را نشان نداده است که شاید یکی از مهم‌ترین دلایل آن توسعه‌نیافتگی سطح پایین استانداردهای زندگی زیست شهری در خود شهر مورد مطالعه باشد؛ به‌طوری‌که توانایی لازم در انتقال همان سطح ناچیز از پیشرفت و توسعه را نیز نداشته باشند. بنابراین در صورت وجود برنامه‌ریزی‌های مناسب توسعه‌ای و شناسایی پتانسیل‌های بالقوه این شهرها به‌طور مستقیم، امکان نگهداشت جمعیت وجود خواهد داشت و افزایش جمعیت در حوزه نفوذ شهرهای مذکور، توانمندی

خاص را برای شهرها ایجاد می‌نماید تا بتوانند به قطب قدرتمند در خدمات‌رسانی منطقه خود مبدل گردند و نقش مؤثری را در جذب جمعیت و جلوگیری از مهاجرت داشته باشند. یافته‌های پژوهش بیانگر این است که شهر کوچک توحید به‌عنوان واسطه در ارائه خدمات به حوزه نفوذ روستایی خود و همچنین در تأمین نیازهای رفاهی و بهبود خدمات درمانی عملکرد خوبی داشته است و توانسته است نقش خود را به‌خوبی ایفا کند. نتایج حاصل از پژوهش نشان‌دهنده این است، در بُعد اقتصادی بیش‌ترین تأثیر را بر افزایش قیمت و ارزش املاک با میانگین ۴/۱۲، تأمین نیازهای رفاهی (سوخ، آب) ساکنین با میانگین ۳/۳۰، افزایش سطح فضاهای خدماتی - تجاری در سطح شهرستان با میانگین ۳/۱۴ در مرتبه بعد بوده است و در بُعد اجتماعی بیش‌ترین تأثیر را بر روی نماگرهای ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین و روستاهای اطراف، کاهش میزان مراجعات شهروندان به مرکز استان و افزایش میزان عدالت اجتماعی شهروندان به ترتیب با میانگین‌های ۳/۲۸، ۳/۲۱ و ۳/۲۱ داشته است و همچنین در بُعد مدیریتی (محیطی، کالبدی و فضایی) نقش شهر کوچک توحید در افزایش تغییر کاربری اراضی مرکز و نواحی اطراف با میانگین ۳/۵۸، رشد و توسعه کالبدی و فضایی با میانگین ۳/۵۱ و افزایش هزینه‌های زندگی شهروندان شهر با میانگین ۳/۴۲ نقش مؤثری داشته است. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش شوهانی و همکاران (۱۳۹۹)، زیاری و همکاران (۱۳۹۲) هم‌راستا است. آن‌ها نشان دادند شهرهای کوچک در تعادل بخشی به مرکز و روستاهای اطراف نقش مؤثری دارند. همچنین با پژوهش قربانی و همکاران (۱۳۹۷)، برزگر (۱۳۹۷) نشان دادند توسعه و تقویت شهرهای کوچک توسعه منطقه‌ای را به دنبال دارد و در واقع این شهرها در صورت برخورداری از شرایط و امکانات لازم و با مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب می‌توانند نقش مهمی در تعادل بخشی و توسعه منطقه‌ای ایفا نمایند. هم‌راستا است. نتایج پژوهش آدم و پاتیرسیا (۲۰۲۰)، نیز با نتایج تحقیق حاضر همسو می‌باشد. نتایج تحقیق نتایج آن‌ها نشان داد که شبکه شهرهای کوچک در لهستان در توسعه اقتصادی - اجتماعی، منطقه پیرامون تأثیر به‌سزایی داشته است. با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهادی زیر ارائه می‌شود: تخصیص و افزایش اعتبارات عمرانی، خدماتی - افزایش میزان سرمایه‌گذاری‌ها در امور پایه‌ای و تولیدی - همچنین افزایش امید به زندگی و کیفیت زیستن در روستاهای کمتر برخوردار در جهت تثبیت جمعیت منطقه - افزایش اشتغال و جلوگیری از مهاجرت توده‌ای شهروندان - تقویت امور زیربنایی و روبنایی - جلب مشارکت‌های مردمی - بسیج منابع و امکانات در جهت مرتفع کردن کاستی‌های سکونتگاه‌های پیرامونی - یکسان‌سازی توسعه ساختاری شهر و سکونتگاه‌های پیرامونی، برنامه‌ریزی سیستمی و یکپارچه در مرکز و ... می‌باشد را در چارچوب برنامه‌های توسعه‌ای کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت، نقش شهر کوچک توحید در ارائه خدمات به جمعیت در پایداری سکونتگاه‌های پیرامونی را تقویت و عوامل منفی، مزاحم و آسیب‌زا را که مانع توسعه پایدار است شناسایی، تعدیل و یا اصلاح نمایند تا در یک سیکل ترکیبی مثبت، متقابل و متوازن، هم توسعه پایداری شهر توحید فراهم بشود و هم پایداری سکونتگاه‌های ناحیه‌ای را فراهم بیاورد و مکمل و محرک رشد و توسعه‌ی پایدار همدیگر بشوند.

References

1. Amekchi, H. (2004). *Intermediate Cities and Their Role in the Framework of National Development*. Tehran, Iranian Center for Urban Planning and Architecture Studies and Research. First edition [in persian].
2. Adam, S., Patrycja, S. (2020). Socio- economic development of small towns in the Polish Cittaslow Network .A case study, *Cities*, Volume 103, August 2020, pp 203-224. [In Persian]. [https:// www.sciencedirect.com /science/article/abs/pii/S026427511930811X](https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S026427511930811X)
3. Blowers, A. (2013). *Planning for a sustainable environment*. Routledge. <https:// www. routledge. com/ Planning-for-a-SustainableEnvironment/Blowers/p/book/9781 853 831454>.
4. Irani Heris S, Majidi M., & Kheirolahi H. (2020). A Study of the Role of Small Towns in Spatial Organization and Regional Development (Case study: Small Towns of East Azerbaijan Province). *JGSMA 2020*; 1 (1) :45-58. [in persian]. URL: <http://gsma.lu.ac.ir/article-1-36-fa.html>.
5. Behsa, A., Zarabadi, S., & Zahra S. (2017). Study of regional balance and development in Iran with emphasis on small cities, *International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Planning of Iran*, Shahid Beheshti University, Tehran. [in persian]. <https://civilica.com/doc/710050>.
6. Barzegar, s., bakhshi, a., & heydari, mo. (2019). Explaining Socio-economic Stability in Small Cities with Sustainable Development Approach (Case study: Small cities of northern Iran). *Quarterly Journal of Parliament and Strategy*, Year 26, Issue 97, p. 5. [in persian]. https://nashr.majles.ir/article_304.html.
7. Barzgar S., divsalar A., fanni Z., & safaralizadeh, E. (2019). The analysis of indicators of physical sustainability insmall towns. ; 18 (61) :161-180. [in persian]. URL: <http://geographical-space.iau-ahar.ac.ir/article-1-2206-fa.html>.

8. Carbó-R., P., Zuria, I. (2011). The value of small urban greenspaces for birds in a Mexican city. *Landscape and Urban Planning*, 100(3), 213-222. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0169204611000168>.
9. Fani, Z. (2009). *Small Cities: Another Approach to Regional Development*. Tehran: Azarakhsh Publishing.[in persian].
10. Ghadiri, M., Salmani, M., Badri, S, A., Faraji Sabokbar, H, A., & Ghanbari N, A. (2014). Changes of agricultural economy and formation of urban ruralization Case: villages of Roobat Karim County. *serd* 2014; 3 (9) :63-81. [in persian].URL: <http://serd.khu.ac.ir/article-1-2151-fa.html>.
11. Ghorbani, R., Pourahmad, A., & Hatami-Nejad, H. (2018). Redefining the role of small and medium-sized cities in the regional development process; Introducing an applied planning-based method (Case study: Kurdistan Province). *Scientific Journal of Land Planning*, 10(2), 315-344. [in persian]. 10.22059/jtcp.2019.254850.669857.
12. Hessam, M., Mohammadi, Y.B., & Mehdi, C. (2016). Analysis of the effects of religious tourism on the sustainable development of rural areas from the perspective of the host community (Case study: Nama-e-Rostagh region - Amol city), *Quarterly Journal of Geography and Tourism Space*, Volume 6, Issue 21, pp. 101-102. [in persian]. <https://www.sid.ir/Fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=277164>
13. Hindderink, J., & titus, M. (2003). Paradigms of Regional Development and the Role of small – centers .*Development and Change*, International Institute of Social Studies, vol. 19(3), pages 401-423, July. https://www.researchgate.net/publication/229482609_Paradigms_of_Regional_Development_and_the_Role_of_Small_Centres.
14. Jan, H., & Milan T. (2003).Small towns and regional development: Major findings and policy implicationsfrom. comparative research, *Urban Studies*, 39. pp. 379-391. <https://journals.Sagepub.com/doi/abs/10.1080/00420980220112748>.
15. Kwiatek,S., A. (2011). Small towns in Poland-barriers and factors of growth. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 19, p 363-370. https://www.researchgate.net/publication/251714073_Small_towns_in_Poland_barriers_and_factors_of_growth.
16. Kamanroudi, k, M., Azizpour, F., & Janbazi A. (2014). Shiraz Urban Sprawl and Its Structural-Functional Changes of Rural Neighborhood Case: Goyom village. *serd* 2014; 3 (9) :41-62.[in persian]. URL: <http://serd.khu.ac.ir/article-1-2150-fa.html>.
17. Koichiro, A. (2012). Review of sustainability indices and indicators: Towards a new City Sustainability Index (CSI) .*Environmental Impact Assessment Review*, 32 (1): 94-106 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0195925511000758>.
18. Mekaniki, J., Pirahesh, N, S., & Vafaei, F, M. (2019). Small Cities and Sustainable Development of Peripheral Settlements Case: Shahr-e-Khusf. *Development of Periurban Spaces*, 1(1), 19-28. [in persian]. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=529799>.
19. Muzaffari, G, A. (2012). Evaluation and Selection of Urban Urban Parks inYazd Using Boolean Method and Delphi Method in Geographical Information Policy .*Human Geographical Research*, 44: (4).[in persian]. https://jhgr.ut.ac.ir/article_29384.html.
20. Moeidfar, S, Akbari, S. (2007) .the village's encounters with the city and the impact of its development, urban study of Savojbolagh .*Journal of Geographical Sciences*, 6, (8,9): 96-75.[in persian]. http://journals.iau.ir/article_676131.html.
21. Maleki,S., Moradi,H., &Faraji Darabkhani, M. (2022). Measuring and evaluating the role of small cities in the sustainable development of regional settlements (case study of the city of Tohid Halilan). *Sustainable Urban and Rural Development Studies*, 1(2), 73-93.[in persian]. Doi: 10.22034/mpsh.2023.402419.1037.
22. Nikseresht, M., Dadourkhani, F., Rostami, Sh., & Shohani, N, M. (2012). Analysis and evaluation of the function of small cities in the development of peripheral villages (case study: Sarabeleh city- Shirvan county- Cherdavol). *Quarterly Journal of Regional Planning*, 2 (No. 7), 53-64.[in persian]. http://journals.miau.ac.ir/article_53_1fcae8b644fb1b3bdc99b2055e1cee5e.pdf
23. Pourmohammad, S., & Mahmoudi, A. (2016). *Social Sustainability*. Third International Congress on Sustainable in architecture and urbanism. Dubai and Masdar, p. 1. [in persian]. <https://en.civilica.com/1/7167>.
24. Raeisi, M.K., Masuomeh, R, H., & Karimian, B, M. (2022).study is the Functional Role of Small Cities in the Development of Sustainability Indicators of Penetration Cities (Case Study: Nikshahr City).

- Quarterly Scientific-Research Journal of Geography (Regional Planning), Year 10, Issue 4, pp. 639. [in persian]. <https://iranjournals.nlai.ir/handle/123456789/705160>
25. Rondinelli, D.A., & ruddle, K. (1978).Urbanization and Rural Development:.A Spatial Policy for Equitable Growth, New York .Praeger. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/193211/adbi-wp596.pdf>.
26. Sharif, K, Z., & Mousavi, M,N. (2019). The role of small cities in balancing sustainable regional development and urban system developments (Case study: Alborz province from 1986 to 2016). Scientific Journal of Land Planning, 11(1), 79-104. [in persian]. https://jtcp.ut.ac.ir/article_72099.html?lang=fa
27. Shafieifar, M. (2015).The trend of political development in the Islamic Republic of Iran. Quarterly Journal of Politics, Volume 45, Number 1, p. 103. [in persian].
28. Shohani, N., Kakaei, N. (2019). The emerging approach of villages and cities and their role in the organization and balance of the spatial system of settlements (Case study: Ilam Province), Quarterly Scientific Research Journal of New Approaches in Human Geography, Year 12, Issue 4, pp. 775-776. [in persian]. <https://iranjournals.nlai.ir/handle/123456789/371019>
29. Valtenbergs, V., González, A., & Piziks, R. (2013) .Selecting indicators for sustainable development of small towns: The case of Valmiera municipality, ICTE in Regional Development, Valmiera, Latvia, Procedia Computer Science, 23: 21- 32 .<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050913012763>.